

IDENTITET ROMAN: *PROLJEĆA IVANA GALEBA* VLADANA DESNICE

Dragan Bošković

Sažetak: Identitet koji se konstituira u Desničinom romanu *Proljeća Ivana Galeba*, iako "edipalizovan" freudističkim psihološkim kompleksima, (malo)građanskom tradicijom, modernističkim idealom lepog i obrisima prosvetiteljskog morala, kao da ne dopušta da bude jednostavno uklopljeno u očekivane zakonitosti/predrasude identiteta. Nasuprot, dakle, identiteta posredovanog stereotipima (građanstvo, estetika, moderni subjekt, itd), Ivan Galeb se konstituira kao žanr, kao roman koji omogućava da se ovakav identitet uopšte pojavi. Svest romana, čovek-roman, ja-fikcija, strukturiraju (trans)humani, metapripovedni i metanarativni Galebov identitet, tako da se pred nama ne nalazi psihološko-prosvetiteljski subjekt već roman-subjekt, mi ne vidimo svjest junaka nego svjest romana, i to kao svjest o sebi, pripovedanju, poetici, kulturi, modernističkoj tradiciji, epohi. Naša istraživanja pokušaću, dakle, da odrede dva mehanizma (de)konstruisanja identiteta u *Proljeća Ivana Galeba*: 1. fikciono konstruisan identitet posredstvom stereotipa (porekla, tradicije, umetnosti, itd), koji se dekonstruiše u korist 2. identiteta koga metafikciono i metanarativno konstruiše poetika romana.

Cljučne reči: identitet, roman, subjekt-roman, stereotip

Od Ničeove ideje transpersonalnog subjekta, što predstavlja istorijsko-humanistički momenat ranomodernističke načetosti identiteta, do poststrukturalističkog gašenja ideje subjekta, dakle, unutar epohalno-istorijskog luka moderniteta uporno se gradi i istovremeno razgrađuje autonomija humanističkog subjekta, koji se formira u permanentnoj igri različitih ontoloških, ideoloških, (meta)kulturoloških, socioloških, psiholoških, dodajmo i rasnih, klasnih i rodnih semiotizovanih i diskurzivnih registara. Impersonalnost i transpersonalnost, kao diskurzivne strategije formiranja identiteta, potvrđuju višestruke oblike "edipalizovanja" modernog subjekta, a prepoznavanje značaja diskurzivnih tehnika za konstituisanje njegove (virtuelne) prirode nameće se kao obaveza. Podrazumevajući, dakle, jednu prelogičku, transcendentalnu i metasubjektivnu teritoriju koja se skriva iza njegove utopijske istosti i samorazumljivosti, identitet proizvode civilizacijski, kulturni, etnički, politički i nacionalni stereotipi, pa se traganje za njim ne može odigravati u nekom nepristrasnom prostoru.

Identitet – poststrukturalistički pre shvaćen kao upražnjeno mesto identiteta – uvek je laž, višak, nestabilno mesto naših ideoloških, socioloških ili psiholoških projekcija. Njega "edipalizuju" tragovi porekla, rase, pola, seksualne energije; on tako postaje mnogostruk znak, nesvodiv na jedno moguće značenje kroz koje bi sebi pribavljao legitimitet (lič-

nost, "ja", sopstvo, personu). Poststrukturalistički diskursi zato naglašavaju otpor prema unapred definisanom, celovitom i konačno osmišljenom identitetu, u koji je pohranjena transcendentalna i teleološka hegelijanska ideja emancipacije. Međutim, koliko god su savremeni teorijski diskursi, ugasivši humanistički shvaćen subjekt, emancipovali identitet, toliko su ga zatvorili u beskrajni lavirint postderidijanske igre simboličkih, semantičkih, semioloških ili gramatoloških "žmurki". Ako diskurzivne sile pozivaju pojedince u odgovarajuće uloge identiteta, onda svaka diskurzivna formacija obezbeđuje transcendentalni simbolički prostor kojim određuje identitet. Zato pred nama ostaje pitanje: da li mi opšte posedujemo identitet, da li je moguća personalna (samo)identifikacija, da li je moguće da ga proizvedemo i sačuvamo, dosegnemo i njime ovladamo, a da ne budemo proizvedeni, da li u preraspodeli društvenih diskurzivnih moći naše "ja" uopšte može da pretenduje da bude protumačeno, i koju to masku moramo navući na lice da bi ona postala znak naše trajne drugosti, naše slobode.

Pošto je nemoguće prisvojiti temelje vlastitog identiteta, uvek iznova krećemo u potragu za nekim novim, drugim identitetom, za nekom drugom ulogom, za nekom drugom igrom diskursa. Zato u ovom radu – istovremeno rasterećeni i opterećeni autoritetima i teorijama – nudimo jedno *staro/novo* prezentovanje identiteta, i to identiteta kao romana, fikcionog/estetskog identiteta, ovoga puta posredovano romanom *Proljeća Ivana Galeba Vladana Desnice*. Naše interesovanje je tako usmereno ka opisu dva mehanizma (de)konstruisanja identiteta u *Proljeća Ivana Galeba*: 1. fikciono konstituisanje identiteta posredstvom stereotipa (porekla, tradicije, umetnosti, itd), koji se dekonstruiše u korist 2. identiteta koga metafikciono i metanarativno konstituiše poetika romana. Ovde ćemo, takođe napominjemo, govoriti ne o romanu kao žanru koliko o romanu kao diskursu, kao jednoj transnarrativnoj figuraciji, funkcionalnoj fikcionoj figuri koja je odavno samoovladala tehnikama zasnivanja i održavanja sopstvenog poetičkog identiteta i ljudskog humanističkog identiteta.

Figura romana, podsetimo se, simbolički ukazuje na jedan širi, istorijski, civilizacijski, ako hoćete, evropski kulturološki kontekst kojem on pripada. Figura romana nam, takođe, raskriva jednu fenomenološki, istorijski, poetički i kulturološki semiotizovanu diskurzivnu figuru upletenu u vrtlog umnoženih (re)konstruisanja. Roman, dakle, znak je istorijski uslovljenog interdiskurzivnog posredovanja, prekritički prihvaćana paradigma identiteta; kroz roman rade kultura, civilizacija, epoha, ideologije. Roman tako nije nevini prostor prenošenja značenja već, rasklapajući značenja, on prisvaja, nasilno preuzima i do neprepoznatljivosti skriva autorsku intenciju, društvene, ideološke i kulturne kontekste. U tom smislu, nemoguće je govoriti samo o njegovom čisto narativnom, koliko o (meta)narativnom, (meta)diskurzivnom, (meta)kulturološkom identitetu romana.

Proljeća Ivana Galeba su roman koji se nakon Drugog svetskog rata u tadašnjem jugoslovenskom književnom kontekstu možda po prvi put strukturira kao metanarativna figura: ona koja u samom tekstu romana neprekidno signalizira novu epohalnu pripovednu i poetičku situaciju i mesto samog teksta romana u njoj; ona koja figuru subjekta konstituiše uzajamno konstituisanju poetike romana; ona koja, uveliko u modernitetu ali nedaleko od granica postgrađanskog i posthumanističkog sveta, neprekidno razotkriva sam poduhvat pripovedanja kao (ne)mogući poduhvat, a sam čin pisanja kao utopijski projekat. Ovako strukturirana metanarativna figura romana analogna metanarativnoj figuri identiteta temelji se upravo na svesti o kraju jednog sveta, njegove poetike, njegovog identiteta i njegovog romana. Otuda se roman/identitet sa vrhovnog mesta autoriteta apsolutno Drugog, koji daje pravo na govor i ovlašćuje narativni glas da postane narator, mora povući u

metapoziciju sa koje je dozvolu za naraciju moguće dati samo posredno, kroz ukazivanje na njenu krhkost, fragmentarnost, dislociranost ili odsutnost, onoliko koliko su i roman i identitet upražnjena mesta identifikacije. Dozvola za naraciju izdaje se posredstvom poetičkih i intertekstualnih modela i veza, i metafikcionog odsustva priče tj. ustanovljavanjem jednog beskonačnog i disperzivnog sistema referenci (evropske) kulturne i književne tradicije koji su pod indirektnom kontrolom figure romana i samo preko odnosa sa tom figurom dostupni i razumljivi naratoru *Proljeća Ivana Galeba*.

Ono narativno “ja” koje se konstituiše u Desničinom romanu – iako klišetizirano modernističkim predeterminantnim repertoarom identiteta: frejdističkim psihološkim kompleksima, (malo)građanskom tradicijom, modernističkim idealom lepog, čvrstim obrisima prosvetiteljskog pogleda na svet¹ – kao da ne dopušta da bude jednostavno uklopljeno u očekivane zakonitosti/predrasude antropološki shvaćenog identiteta. Identitet se, dakle, “krivi” potencijalnim viškom narativnog teksta; on, dakle, ne podleže mimetičkim predrasudama. Njegova struktura tako odbija da bude shvaćena u referencijalnom smislu: ono je isuviše kompleksno, ono mnogo zna, previše misli, opsednuto je sobom, ono je megalomansko, ono želi sve i ništa, ono je uništilo sebe kao prirodno-humani i otvorilo kao romaneskno/estetsko-humani identitet onoliko koliko je defabuliranjem² roman podrio svoj dvomilenijumski imanentni poetički “zakon fabule”. Ono je, dakle, preglomazno da bi odgovaralo konvencionalnoj strukturi opšteshvaćenog humanog identiteta jer ga nadilazi onoliko koliko roman nadilazi bilo koji humani identitet. Ovakav identitet zapravo jedino i može biti uspostavljen romanom, što znači da ovakav identitet može biti samo figura, kao što je to i roman: tu ne treba tragati za realnim subjektom koliko za jednim viškom, prelazom, ukrštanjem, koji od subjekta prave metafikcionu i metasubjektivnu figuru. Preterane refleksije i poetičko-žanrovska divergencija, “neprestane digresije” i narativne igre (“stalno mi se mrsi i prekida nit”³), razvejavaju samoidentičnost romana i subjekta, i određuju identitet nečega što je više od subjekta, a što je blisko romanu. *Proljeća Ivana Galeba*, dakle, neće prezentovati samo kako “ja” postoji u sebi, koliko kako “ja” postoji svuda osim u sebi, jer čim progovori, opšte je mesto, “ja” je istog momenta preraslo u meta-”ja”: “Pored onog *ja* koje pati, smjesta nikne ono *ja* koje tu patnju okrutno zapaža i hladno zarezuje.”⁴ Ukoliko modernističke teorije upadaju u zamke analogija i mimetizma, nihiliranjem analoške veze stvarnost – fikcija i samoidentičnosti subjekta aktiviraju se rezovi, pukotine, mimoilaženja i granice, pa se tako identitet (kao) roman javlja kao jedna od specifičnih mogućnosti razumevanja modernističkog subjekta koji se u romanu samootkriva i samoprepoznaje.

Za Ivana Galeba nije karakteristična metodička skepsa u klasične pojmove istine, razuma, identiteta, objektivnosti, naracije, progressa – još uvek mlad, modernizam u Ivanu Galebu razvija svoju višestruku egzistencijalističku dijalektiku (biće – ne-biće, svetlo – tama, ja – ne-ja, postojanje – nepostojanje, bol – radost, “ugoda” – “neugoda”, duh – materija, racio – fantazija itd) – pa se još uvek neće osetiti kao (post)modernistički definitivno nepredvidiv, nezasnovan, divergentan, nestabilan i neodređen. Međutim, sa *Proljeća Ivana Galeba*

¹ “Samo je jedna stvar jedincata i nenadoknadiva u svemiru: to je *ja*. Doista, u čitavom svemiru postoji samo jedno jedino *ja*. I, ujedno, (gle čudna slučaja!) to je *ja* u čitavom svemiru jedina stvar koja postoji samo u jednom jedinca-tom primjerku. – Čudno! Čudno, ali ipak tako!” (Vladan DESNICA, *Proljeća Ivana Galeba*, Beograd 1968., 45.)

² “Čovječanstvo je već dovoljno odraslo, dovoljno se prozrlilo a da bi mu trebalo fabulirati.” Čovečanstvu, dakle, ne treba fabulirati, nije mu potrebna priča, koliko solipsistički “intelektualistički” roman jer “o ma čemu pričao (čovjek), u stvari uvijek i samo priča o sebi, ‘ispoljava svoju unutrašnjost’, ‘ostvaruje svoju ličnost’.” (*Isto*, 81.)

³ *Isto*, 101.

⁴ *Isto*, 120.

po prvi put su u srpskoj/hrvatskoj književnosti istaknute i prevaziđene granice ispovednog govora u korist poetike romana. Romaneski diskurs zatvoren unutar figure subjekta kao da ne dozvoljava da poetička svest definitivno prodre u oblik/diskurs/svet romana i razvije i njega i subjekt, ali otvara prostor da se ona razvija i razigrava. Jedna nemoguća pripovedna i poetička, epohalna i egzistencijalna situacija, koju u prvi plan istura Desničin roman, podrazumeva da permanentno naglašavanje apsolutne *artificijelnosti* identiteta jeste relevantan odgovor figuracije jednog subjekta na figuracije jednog romana. Samosvest pripovedača postaje svest o oblikovanju romana, zapravo o oblikovanju sebe, svoga glasa, identiteta, jedna uporna predstava subjekta na osvešćenim marginama poetike.

Preuzimanje ja-pozicije i to kao afirmacije individualnosti subjekta iskazivanja, u *Proljeća Ivana Galeba* zatiče sebe već ubačenog u označiteljski lanac modernističkih diskursa. Subjekt, naime, postaje odsutni zasnivajući uzrok diskursa, a ne njegov vlasnik: on ne vlada diskursom već diskurs vlada njime. Ovaj subjekt deluje u ime društvenog simboličkog poretka (romana), da bi učvrstio imaginarne identifikacijske matrice pre svega odražava “dobrog” univerzalnog subjekta. Pripovedač Desničinog romana samo navodno pokušava da se oslobodi civilizacijskih predrasuda subverzivnim govorom. Njegova potreba da ostane u stereotipu, međutim, ipak ga osposobljava da nadiđe stereotip, da sebe prepozna kao roman. Kada kaže:

“Čitavog sam se svog života od nečega oslobađao. Život mi i nije bio drugo do niz susljednih oslobađanja. (...) Vjerovao sam da tako postajem cjelokupniji, više svoj, više ja...”⁵

samo je predrasuda koja nam ukazuje da su i roman i subjekt u vlasti ideje emancipacije, kao i da produženje i nadogradnja subjekta mora da krene negde van njega, ili baš u njega kao drugog, u njega-roman jer “prilično mi je prihvatljiva misao da je osnovni, ili bar najglavniji poticaj na pisanje težnja za oslobođenjem”⁶. Samoidentifikacija pripovedača raskriva ga kao onog koji je zarobljen u humanističkoj i emancipirajućoj ideji o sebi i romanu kao oslobađajućim procesima, iznad svega u romanu koji misli na njega, proizvodi ga i analizira bez njegovog znanja.

Ideje Boga, drugog, znanja, umetnosti, besmrtnosti, beskonačnosti, smrti, života, istine, muzike, vremena, prirode, lepog – kojima je opsednut pripovedač Desničinog romana – jesu “rekviziti” sa kojim se tradicionalno predstavlja humani autoritet: to su ona obeležja koja određuju identitet pre njegovog samoprepoznavanja, formirajući ga kao-već-prepoznat tj. kao-već-ustanovljen. Utoliko je u *Proljeća Ivana Galeba* do granica dovedena pozicija građanske koncepcije celovitog identiteta, kao svojine i procesa prisvajanja, i načet kontekst novih ideja o identitetu. Ako pripovedač uvek i svuda vidi predrasudu lepog i smisla (“Ideal i osmišljenje čitavog (...) života i djela”⁷), onda se on u svemu tome prepoznaje i samoo-smišljava: ako u “nedelji” vidi “nadjudski, s višeg mjesta određen”⁸ dan, koji je upisan “u prirodi, u čitavom njenom ritmu, pa i u takozvanim mrtvim stvarima”, a u “pohanoj piletini”, kao bolničkoj ponudi, vidi “građansko (zašto baš građansko? vjerovatno je to opštjeljudsko)”, “jedan apsolut ponude”⁹, onda nam on – supstancijalizacijom konvencija i modernističkom remitologizacijom i humanističkom reinterpetacijom podkulturnog ste-

⁵ Isto, 71.

⁶ Isto, 72.

⁷ Isto, 58.

⁸ Isto, 51.

⁹ Isto.

reotipa hrišćanskog euharistijskog poimanja nedelje kao svetog dana, ponude kao obrednog jela – otkriva sopstvenu zarobljenost u tim novokonstruisanim stereotipima koji su plod samo jedne humanistički projektovane (ne)moći i sigurnog okvira.¹⁰ Rečima Ivana Galeba, to nije metafizičko “instaliranje” stvari, već je “takvo poimanje čisto instinktivno i više-manje općenito, i da ga sama stvarnost, neprestano i u sva vremena, učvršćuje i potvrđuje!”¹¹ To je samo, pod snažnim pritiskom stereotipa, supstancijalizacija konvencija: ono što je, dakle, za pripovedača prirodno to je zapravo supstancijalno; ono što je, opet, građansko, civilizacijsko, to je za njega opšteljudsko, dakle, opet supstancijalizovano.

Iako insistira na poetici koja je kao “jedan kosmos, cjelokupan i završen”¹², otvaranje pitanja početka i kraja teksta, fragmentarizacije, eliptičnih pasaža, odsustva hronikalnog načela (dnevničke) proze – što su strategije uključene u roman kasnog modernizma – postavljaju granice subjektivnom glasu kao poetičke rezove romana. Tu se prelamaju “tačke gledišta” poetike, romana i subjekta; tu se otvaraju metasubjektivni romaneskni i metapoetički subjektivni prostori. One su još drastičnije izražene u autopoetičkim deonicama u kojima se pripovedač pita o pisanju kao o nikada dosegnutoj mogućnosti jer, reći će, “Da ja pišem knjige (...)”¹³ ili “Da sam pisac (...)”.¹⁴ Da je Ivan Galeb, dakle, pisac, pisao bi knjige u kojima se “ne bi događalo ama baš ništa”¹⁵, u čemu možemo primetiti da autopoetički formulisana defabulizacija postaje drugo ime za “dehumanizaciju” i denarativizaciju identiteta i nagoveštaj njegovog rasipanja. Kada Ivan Galeb konstatuje da “Jutros sam listao ove bilješke i opet se nasmijao nad samim sobom”¹⁶, nije li to modernistički marker poraza subjekta. Kome pripada čitanje beležaka i “smeh nad samim sobom”: subjektu i/ili romanu? I ko se tu uopšte kome smeje?

“Irealni dnevnik”¹⁷ ili “Jedan neosmišljeni životopis”¹⁸, kako pripovedač naziva ovaj svoj narativ, jeste u potpunosti hipotetički tekst čija je pouzdanost, kao svakog drugog fikcionog dnevnika, uvek samo prividna. Utoliko se subjekt govora ovoga romana, koga bi Derida odredio kao instancu kulturnog “zaborava”, odnosno “pamćenja”, takođe nalazi u sablasnoj poziciji mučnog prepoznavanja i neizvesnosti konstituisanja vlastitog narativnog identiteta. Onaj identitet koji “panički zazire” kada mu kažu da je “čista kontradikcija”¹⁹, kasnije to mirno prihvata, kada fra Anđelo konstatuje da je “pun kontradikcija! Jedno klupko intimnih kontradikcija”²⁰, iz čega se može zaključiti da su i Ivan Galeb i poetika romana zasnovani na paradoksu kontradikcija. Jer ono što se “zove čovjek”, a ne ono što jeste čovek, “skup je intimnih kontradikcija zašivenih u jednu ljudsku kožu”²¹, pa, saglasno tome, “Da sam pisac” – što znači da nije pisac i da *Proljeća Ivana Galeba* nisu roman – tvrdi Galeb, “nikada ne bih strahovao da ne upadnem u kontradikciju i nedosljednost. (...) Kontradik-

¹⁰ Ovo je samo nasumično izabran stereotip ne bi li se ukazalo na mehanizam njegove supstancijalizacije u Desničinom romanu. Njegovoj dominantnosti, opet, ne može da uzmakne niti jedna egzistencijalna kategorija unutar romana, od konvencija i predrasuda vezanih za mleko i dojenje do smrti ili od tela do Boga.

¹¹ DESNICA, *n. dj.*, 59.

¹² *Isto*, 58.

¹³ *Isto*, 80.

¹⁴ *Isto*, 82.

¹⁵ *Isto*, 80.

¹⁶ *Isto*, 122. Ili, na drugom mestu: “Pročitao sam ovo što sam dosad napisao, i prasnulo u smijeh” (76.).

¹⁷ *Isto*.

¹⁸ *Isto*, 124.

¹⁹ *Isto*, 77.

²⁰ *Isto*, 141.

²¹ *Isto*, 141.

tornost je jedan od temeljnih zakona ljudske psihe, i ko to nije shvatio, nije shvatio ama baš ništa o čovjeku!”²² Iako jedno drugo transcendiraju, poetika romana saobražava se poetici identiteta, a Desnica nas dovodi do situacije u kojoj se više ne zna šta je identitet, a šta roman, i signalizuje da se nešto, već preliveno u drugo i tako prevladano i preoblikovano, samo zove subjekt ili roman.

Nasuprot, dakle, identiteta predeterminisanog stereotipima (građanstvo, estetika, (auto)poetika, itd) – što su tropi koje pisci Desnične epohe (ne)svesno biraju – Ivan Galeb se nesvesno konstituiše kao metažanr, kao roman koji omogućava da se njegov identitet uopšte pojavi. Svest romana, čovek-roman, ja-fikcija, “edipalizovani” žanr, strukturiraju ovaj (trans)humani, (meta)narativni Galebov identitet, tako da se pred nama ne nalazi zreli psihološko-prosvetiteljski subjekt već roman-subjekt; mi ne vidimo svest junaka nego svest romana i to kao svest o sebi, autoru, naratoru, junaku, pripovedanju, poetici, kulturi, modernističkoj tradiciji, epohi. To ukratko znači da je (ne)moguće pozivati se na izričitu, apriornu vezu između romana i čoveka, ali da je naša obaveza da mislimo izvedeni meta-narativno-simbolički identitet. Ukazivanje na prirodu ove veze predstavlja prevazilaženje pokušaja da se koncept identiteta struktuirira esencijalistički, u skladu sa idejom o postojanju nekakve zadate i nepromenjive suštine, kako se u romanu, istaknuto je već, u mnogo navrata čini. Jer ako je identitet roman, onda je identitet fikcija, a to znači da roman ne postoji kao “nulti” ili realni identitet, kao što ne postoji ni njegov potomak, pripovedač, odnosno čovek. Fikcija/roman, dakle, konstruišu identitet kao (ne)koherentan i omogućavaju mu da u tom smislu sebe prepozna i imenuje. Otuda se u savremenim antropološkim, sociološkim i kulturološkim promišljanjima koncepta identiteta i subjektiviteta nimalo slučajno ne pojavljuje roman, mada ga ove teorije sagledavaju više na planu semantike i planu ideja. Otuda je neophodno razumevanje kategorije romana redefinisati i restrukturirati i vratiti se njegovoj poetici u cilju razumevanja moguće poetike, ali i politike reprezentacije identiteta.

Podsetimo se: svaka politika predstavljanja identiteta podrazumeva neprekidno transformisanje jedne figure u druge, čime se one međusobno “tumače”, “dešifruju” i “usaglašavaju”. Ovaj proces (de)kodiranja figure zapravo je beskonačan, pa se tako figura romana može sagledati kao neprekidno transformisanje u figuru Ivana Galeba, i obratno. U Desničinom romanu ove figure se dalje transformišu u kontekst kulturološke i prosvetiteljske naracije, humanističkog jezika i kasnomodernističke poetike. Iako je neophodno braniti ideju o prevazilaženju kulturno-istorijskih kodova u romanu, o romanu kao nadsubjektu, naddiskursu, ona nam se vraća kao bumerang. Subjekt-roman je posrednik nečeg drugog/istog, jer i roman, kao i subjekt, strukturira građanska svest, zapadna kultura, diskurzivne prakse, narativni stereotipi, fiktivne igre, itd. Pomeranja u identitetu, dakle, događaju se istovremeno na planu subjektiviteta koliko i na planu poetike romana, pa roman i subjekt tako ostaju otvoreni za nove metaniveoe kontekstualizacije, znak jedne borbe za poetiku/priču/diskurs kao sinonime za vlast nad sobom, svetom, identitetom.

Pa ipak, celokupni opseg kritike malograđanske svesti humanog subjekta možemo premetiti i na roman. Iza teksta romana, kao i iza teksta subjekta, mogu se prepoznati umnožene strukture moći (politička, društvena, klasna, kolonijalna, kulturna, itd). Ona može biti identifikovana i kao sveprožimajuća moć koja u svoju mrežu uključuje i diskurs romana: ukoliko su stereotipi identiteta bili podriveni romanom, roman sada biva podriven sopstvenim svesnim/nesvesnim humanističkim, prosvetiteljskim, poetičko-narativnim stereotipi-

²² *Isto*, 142.

ma, ali i svesnim/nesvesnim stereotipima subjekta. Moć upravo traži subverzivna područja, naglašava Fuko u *Istoriji seksualnosti*, kakvo je i roman, ili umetnost, koja naizgled počivaju izvan njene institucionalne nadležnosti, ne bi li sebe samu maskirala, učinila podnošljivijom i garantovala sopstvenu produktivnost. Da li nas, konsekventno tome, roman zavodi univerzalnim/partikularnim stereotipima, utvrđujući nas u ideološki kontrolisanim prostorima ili se mi samo selimo sa (meta)ravni na (meta)ravan, sa diskursa na diskurs, nikada ne sagledavajući kraj humanističkog pisma i granice igre identiteta? Da li je, dakle, roman prostor emancipacije ili našeg zatvaranja u jedan bezizlazni lavirint predrasuda i iluzija emancipacije? Da li posredstvom romana nama vlada društveno-politička moć? Nesumnjivo da, ali ako je tako, znam da bih voleo da mnome vlada isključivo posredstvom romana, i to takvih kakav je, između ostalih, *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice.

THE IDENTITY NOVEL: *THE SPRINGS OF IVAN GALEB* BY VLADAN DESNICA

Abstract: The identity constituted in Desnica's novel *The Springs of Ivan Galeb*, though "oedipalised" by Freudist psychological complexes, the *petit-bourgeois* tradition, the modernist ideal of beauty and the outlines of enlightenment morals, does not seem to allow to be simply fitted into expected rules/prejudices of identity. Contrary to the identity mediated by stereotypes (middle class, aesthetics, the modern subject etc.), Ivan Galeb is constituted as a genre, a novel which makes it possible for such an identity to emerge. The consciousness of the novel, the person-novel, the I-fiction, shape the structure of Galeb's (trans)human, metanarrative identity. Hence, we are not dealing with a psychological Enlightenment subject, but with a novel-subject, we do not see the consciousness of the hero, but the world of the novel, and moreover, we see it as a consciousness of oneself, of narration, poetics, culture, modernist tradition, the epoch. Our investigation shall try, therefore, to define two mechanisms of (de)constructing identity in *The Springs of Ivan Galeb*: 1. an identity constructed fictionally, by means of stereotypes (heritage, tradition, art etc.) and deconstructed in favour of 2. the identity constructed metafictionally and metanarratively by the poetics of the novel.

Key words: identity, novel, subject-novel, stereotype.

Literatura

Vladan DESNICA, *Proljeća Ivana Galeba*, Beograd 1968.

DESNIČINI SUSRETI
2005.–2008.
Zbornik radova

Uredili
Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina

Filozofski fakultet u Zagrebu
Plejada
Zagreb, 2010.

Biblioteka DESNIČINI SUSRETI

sv. 3

Nakladnici

Filozofski fakultet u Zagrebu, Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
Plejada d.o.o., Zagreb

Za nakladnike

Damir Boras

Igor Ranić

Uredili

Drago Roksandić

Ivana Cvijović Javorina

Recenzent

Velimir Visković

*Tiskanje ove knjige potpomogao je
Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba*

Fotografija na naslovnici

Vladan Desnica (iz fotodokumentacije dr. sc. Uroša Desnice)

Copyright © 2010., Plejada, Zagreb

ISBN 978-953-56047-7-8

DESNIČINI SUSRETI 2005.–2008.
Zbornik radova
Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.)

Izvršni nakladnik
Plejada d.o.o.
Zagreb, VIII. južna obala 17
tel./faks 01/3906-533
e-mail: plejada@plejada-zg.hr
www.plejada-zg.hr

Izvršni urednik
Ilija Ranić

Grafička oprema
Studio *Canis*

Lektura
Jovan Čorak

Dizajn naslovnice
Ana Pojatina

Tisak i uvez
Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina
rujan 2010.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 742369.

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

DESNIČINI SUSRETI
2005.-2008.

Zbornik radova

Uredili
DRAGO ROKSANDIĆ
IVANA CVIJOVIĆ JAVORINA